

CERRAHİ HEMŞİRELİĞİ KLİNİK ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMENİN ETKİNLİĞİNİN İNCELENMESİ

Selda RIZALAR

Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği ABD, selda.rizalar@sbu.edu.tr, İstanbul/Türkiye, <http://orcid.org/0000-0002-1592-9926>

Esra EREN

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İngilizce Hemşirelik Bölümü calver@medipol.edu.tr, İstanbul/Türkiye, <http://orcid.org/0000-0001-5036-9322>

Öz

Bu araştırma cerrahi hemşireliği klinik öğretiminde yansıtıcı düşünmenin etkinliğini incelemek amacıyla planlandı. Araştırma İstanbul ilinde bir vakıf üniversitesinde Hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapılmış, evrenini Mart ile Mayıs 2017 tarihleri arasında cerrahi hemşireliği uygulama dersini alan öğrenciler oluşturdu. Ders kapsamında klinik uygulama yapan 121 öğrenci araştırmaya alındı. Veriler, Yansıtıcı Düşünme Yöntemi Değerlendirme Formu ile toplandı. Öğrencilere yansıtıcı düşünme raporunun yazımı konusunda bir rehber verilerek klinik uygulamada hasta bakımı sırasında karşılaştıkları dikkat çeken bir olay hakkında ayrıntılı rapor oluşturmaları istendi. Öğrencilerden hastanede yaşadıkları bir olayı, verilen rehber göre; olayın önemi, tanımlanması, durum analizi, eylem planı başlıkları altında yazmaları istendi. Raporlar tartışıldı, işlenen konular belirlendi ve öğrencilerin yöntemi değerlendirmesi sağlandı. Yansıtıcı düşünme yöntemi değerlendirildiğinde öğrenciler tarafından sayısal ölçek puan ortalaması $7,10 \pm 2,25$ olarak belirlendi. Yansıtıcı düşünme yöntemine ilişkin öğrencilerin ilk üç sırada belirttikleri kazanımlar, sorunları sahiplenmek ve daha gerçekçi bakış açısı kazanmak, etik yaklaşımı benimsemek, düşünce ve duygularını ifade yeteneğini geliştirmek oldu. Yansıtıcı düşünme yönteminin hemşirelik eğitiminde olumlu kazanımları olduğu sonucuna varıldı.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı düşünme, Klinik uygulama, Klinik öğretim, Hemşirelik

INVESTIGATION OF THE EFFECTIVENESS OF REFLECTION IN CLINICAL TEACHING OF SURGICAL NURSING

Abstract

This study was planned to examine the effectiveness of reflection in nursing clinical teaching. The research was conducted with the students of the Nursing Department at a foundation university in İstanbul, and the universe consisted of students who took the surgical nursing course between March - May 2017. The research population was 121 students who made clinical practice within the scope of the surgical diseases course. Data were collected with the Reflection Method Evaluation Form. It is introduced by giving a guide to students. They were asked to create a detailed report during patient care in clinical practice. They were asked to write under the titles of the importance of the event, its definition, situation analysis and action plan. The reports were discussed, the topics covered were determined and the students' evaluation of the method was provided. When the reflective thinking method was evaluated, the mean score of the numerical scale was determined by the students as 7.10 ± 2.25 . The first three achievements of the students regarding reflection were that the student took ownership of the problems and gained a more realistic view, handled the ethical approach, and developed the expression of thoughts and feelings. It was concluded that the reflection method has positive gains in nursing education.

Keywords: Clinical practice, Clinical teaching, Nursing, Reflection

1. GİRİŞ

Mustafa Yansıtıcı düşünme, öğrenme biçimlerinden ve öğrenme deneyiminden anlam çıkarmaya yardım eden bir öğrenme yöntemidir. Yansıtıcı düşünme; refleksin, yansıtıcı gözlem, öz bilinçlilik adlarıyla da bilinmekte olup bir durum ya da olay hakkında düşünme ya da yansıtma olarak tanımlanmaktadır. Bir olayın anlamını ve amacını belirlemek için olayın detaylarını düşünme, etki eden etmenleri araştırma, öğrenilenleri irdeleme ve farklı olarak yapılabilecekleri ortaya koyma sürecidir (1,2). Yansıtıcı düşünme kişinin bütün düşüncelerini bir sorun üzerine odaklaması, bu konuyu ayrıntıyla düşünmesi ve araştırmasıdır. Bu süreçte kişi kendi eylemlerini, duygu ve düşüncelerini analiz etme, sorgulama ve irdeleme olanağı bulur. Aynı zamanda bu sırada kendini tanıma, analiz sentez yapabilme ve değerlendirme becerilerini kullanır (1,3). Yansıtıcı düşünme, hemşirelik eğitiminde bireylerin durumu ve etkileyen faktörleri incelemesi ile yaşadıklarına duyarlı olma alanında kullanılır (4). Yansıtıcı düşünme kendini değerlendirme ve uygulama standartları hakkında yargıda bulunabilmek açısından gereklidir. Hem bireysel olarak hem de mesleki olarak kişinin deneyimlerinden yola çıkarak öğrenmesine yardım eder (5,6). Hemşire herhangi bir klinik sorunu açıklamak için var olan bilgi birikimini ve bu soruna en çok benzeyen deneyimini irdeler. Bir araştırmada, yansıtıcı düşünmenin durumun farkına varılması, durum ile ilgili tutarsızlıkların ortaya konulması, duruma yönelik algıların gruplandırılması, sorunun belli bir çerçevede açıklanması ve kendi kendini sorgulama, durumu tanımlama gibi bilişsel aktiviteleri içeren bir süreç olduğu bildirilmektedir (7). Yine bazı araştırmacılara göre hemşirelerin mesleki gelişimlerini ilerletmek adına hemşirelik alanında yaşanan durumları yansıtma üzere cesaretlendirilmesi hasta bakımının geliştirilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle yansıtıcı düşünme profesyonel gelişim yönünde kolaylıkla uygulanabilecek bir yöntemdir.

Klinik öğretimde yansıtıcı düşünmenin kullanılması, klinik ortamdaki karmaşık durumlarla baş etmeyi kolaylaştırmaktadır. Çünkü bu yöntemin kullanılması öğrencilerin deneyim yoluyla öğrenme, yaptıklarının farkında olma, bunların üzerinde düşünme, kendi hatalarını görebilme, kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenme, eleştirel düşünme, sorun çözme ve araştırma becerilerini geliştirmelerini teşvik etmektedir (8, 9, 10, 11,12). Bu yönden hemşirelik eğitiminde öğrenme sürecinde yansıtıcı düşünmenin kullanımı, öğrencilerin bireysel ve mesleki gelişimine katkı sağlaması bakımından önemli bir yere sahiptir.

Dünyada çeşitli ülkelerde hemşirelik eğitiminde yansıtıcı düşünme yönteminin kullanıldığı ve olumlu sonuçlar elde edildiğine dair çalışmalar bulunmaktadır (9,14,15,16,17). Bu çalışmalarda yöntemin faydalı yanları ifade edilmekle birlikte olumsuz yanlarına da yer verilmektedir. Öğrencilerin uygulama sürecinde belirlenen sorunları çözememeye bağlı memnuniyetsizlik ve düş kırıklığı yaşayabildikleri, bu nedenle anksiyeteye yol açabildiği vurgulanmıştır. Ülkemizde bazı hemşire okullarında klinik eğitimde yansıtıcı düşünme yöntemi kullanıldığına dair araştırma bulguları bulunmaktadır (11,12,13,18). Yansıtıcı düşünme, öğrencilerin deneyimledikleri durum ya da olayı yeniden değerlendirmelerini, eleştirel gözle bakarak sorunları analiz etmelerini ve doğru yöntemlerle çözmelerini sağlayarak özgün ve sıra dışı bir öğrenme fırsatı sunar (12). Günümüzde hemşirelik eğitiminde öğrencilere yirmi birinci yüzyıl becerilerinin kazandırılması son derece önemli hale gelmiştir. Bu becerilerin günümüz kuşağındaki bireylere aktif yöntemler ile aktarılması gereği savunulmaktadır (19). Bir aktif öğrenme yöntemi olan yansıtıcı düşünmenin bu yönü ile hemşirelik eğitime, dolayısı ile sağlık bakım alanına katkı sağlayacağı düşünülmekte olup, araştırma cerrahi hemşireliği klinik öğretiminde yansıtıcı düşünmenin etkinliğini incelemek amacıyla planlanmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1.Araştırmanın amacı

Bu araştırma cerrahi hemşireliği klinik öğretiminde yansıtıcı düşünmenin etkinliğini incelemek amacıyla planlanmıştır.

2.2.Yer ve zaman

Araştırma İstanbul ilinde yer alan bir vakıf üniversitesinde, Sağlık Bilimleri Fakültesinin Hemşirelik bölümü ikinci sınıf öğrencileri ile yapılmış, evrenini Mart ile Mayıs 2017 tarihleri arasında cerrahi hastalıkları hemşireliği uygulama dersini alan öğrenciler oluşturmuştur.

2.3.Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği uygulama dersi kapsamında klinik uygulama yapan 140 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeksizin, araştırma örneklem kriterlerini karşılayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 121 öğrenci araştırma kapsamına alınmış, araştırmaya katılmayı kabul etmeyen 19 öğrenci ise araştırma dışı bırakılmış, katılım oranı %86,43 olarak belirlenmiştir. Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği uygulama dersi kapsamında, cerrahi girişim geçiren hastanın bakım sürecinde öğrencilerde kaygı, stres ve yoğun duygusal tepkiler oluşabilmektedir. Ayrıca hasta, hasta ailesi ve ekip üyeleri ile klinik uygulama sırasında iletişim deneyimleri öğrenciler için kritik bir konu olabilmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın örneklemi hemşirelik ikinci sınıf öğrencileri oluşturmuştur.

2.4. Veri Toplama Formu

Veriler, araştırmacılar tarafından literatürden faydalanarak oluşturulan Yansıtıcı Düşünme Yöntemi Değerlendirme Formu ile toplandı. Veri toplama formunun içeriğinde, öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ve yansıtıcı düşünme yöntemini değerlendirmek üzere oluşturulan ifadeler yer aldı. Yansıtıcı Düşünme Yöntemi Değerlendirme Formu, yansıtıcı düşünme yöntemi hakkında öğrencilerin değerlendirmelerini belirlemek amacıyla konu ile ilgili literatür incelenerek hazırlandı (9,11,20,21). Toplam 16 maddeden oluşan formda yer alan maddeler, yansıtıcı düşünme yönteminin olumlu katkılarına içermektedir. Ayrıca öğrencilerden yansıtıcı düşünme yönteminin olumlu katkısını her bir madde için 1-10 arası sayısal ölçekte puanlandırmaları, yansıtıcı düşünmenin olumsuz yanlarının neler olduğu ve yöntemin cerrahi hemşireliği uygulama dersinde kullanımının uygun olup olmadığını belirtmeleri istenmiş, diğer derslerde yöntemi kullanmaya yönelik önerileri sorulmuş ve alınan yanıtlar düzenlenmiştir.

2.5.Verilerin Toplanması

Araştırma, Mart- Mayıs 2017 tarihleri arasında yapılmıştır. Cerrahi hastalıkları hemşireliği uygulama dersinin başında, öğrencilere yansıtıcı düşünme öğretim yöntemi hakkında bir sunum yapılmış, yöntemin tanımı, ilkeleri, faydaları, uygulama aşamaları anlatılmış, yansıtıcı düşünme raporunun nasıl yazılacağı konusunda bir rehber verilerek tanıtılmıştır. Öğrencilerden hastane ortamında yaşadıkları ve kendilerini etkileyen bir olayı verilen liste rehberliğinde; olayın/durumun önemi, ayrıntılı tanımlanması, durum analizi, eylem planı başlıkları altında yazmaları istenmiştir. Nisan ve mayıs ayında uygulama günlerinde haftada birer saat raporların sunumu yapılarak öğrencilerle olaylar tartışılmıştır. Rapor sunumunda durum kısaca anlatılmış, ardından başlıklar halinde yazılarak öğrencilerin görüşleri ile konular belirlenmiştir. Her oturumda belirlenen konular araştırmacılar tarafından değerlendirilmiş ve öğrencilere geri bildirim verilmiştir. Son aşama olarak öğrencilerinden Yansıtıcı Düşünme Öğretim Yöntemi Değerlendirme Formlarını doldurmaları ile yansıtıcı düşünme tekniğini değerlendirmeleri istenerek veri toplama süreci tamamlanmıştır.

2.6. Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri SPSS 22.0 programında sayı, yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek sayısal değer puanı istatistiksel yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

2.7. Etik

Araştırmaya başlamadan önce uygulama yapılan bir vakıf üniversitesinin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan araştırma izni (Karar no:340/15.09.2017) ve kurum yönetiminden araştırma kurum izni alınmıştır. Araştırmaya başlamadan önce öğrenciler araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $20,29 \pm 1,20$ 'dir. Öğrencilerin %56,2'si lise, %42,1'i anadolu lisesi mezunu olup, %77,7'sinin meslek seçimini gönüllü olarak yaptığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %83,8'i yansıtıcı düşünme raporu yazımı öncesi verilen bilgilendirme rehberini ve sunumu yeterli bulduğunu, %83,5'i yansıtıcı düşünmenin cerrahi hastalıkları hemşireliği uygulama dersi için uygun bir yöntem olduğunu, %71,5'i ise bu yöntemi diğer derslerde de kullanmak istediğini belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri

Tanıtıcı Özellikler		X±SS	Min- Max
Yaş	Yaş ortalaması	20,29 ± 1,20	18-29
		S	%
Mezun olunan okul	Lise	51	42,1
	Anadolu lisesi	68	56,2
	SML	2	1,7
Hemşireliği isteyerek seçme durumu	Evet	94	77,7
	Hayır	27	22,3
Rehber ve sunumdaki açıklamaların yeterliliği	Evet	99	83,8
	Hayır	22	16,2
Staj yeri	Cerrahi klinikler	72	59,4
	Yoğun bakım üniteleri	40	33,1
	Günübirlik cerrahi klinikleri	6	5
	Acil ünitesi	3	2,5
Yansıtıcı düşünme yönteminin ders için uygunluğu	Evet	101	83,5
	Hayır	20	16,5
Diğer derslerde yansıtıcı düşünmenin önerilmesi	Evet	86	71,5
	Hayır	35	28,9

Veri toplama formunda, yansıtıcı düşünme yönteminin sağladığı olumlu katkı, öğrenciler tarafından 0-10 aralığında olan sayısal ölçekte değerlendirilmiş ve ortalama $7,10 \pm 2,25$ olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin yansıtıcı düşünme sürecine ilişkin kazanımları arasında, ilk üç sırada "Sorunu sahiplenmemi ve daha gerçekçi bakmamı sağladı ($4,42 \pm 3,68$)", "Etik yönleri ele almamı sağladı ($4,00 \pm 1,04$)" ve "Düşünce ve duygularımı ifademi geliştirdi ($3,97 \pm 1,04$)" maddeleri yer almıştır. Ardından sırası ile "Güçlü ve zayıf yanlarımı belirleyerek kendimi tanımamı artırdı ($3,96 \pm 1,05$)", "Her deneyimi yeni bir öğrenme durumuna dönüştürdü ($3,95 \pm 1,07$)", "Olayları gerekçesiyle ele almamı sağladı ($3,94 \pm 1,00$)", "Öğrenme sorumluluğumu üstlenmemi geliştirdi ($3,93 \pm 1,10$)", "Eleştirel düşünmemi sağladı ($3,92 \pm 1,08$)", "Sorun çözmeye farklı bakış açısı kazandırdı ($3,92 \pm 1,06$)", "Eylem planı yapmayı öğrendim ($3,90 \pm 1,05$)", "Düşünme ve problem çözme becerim gelişti ($3,90 \pm 1,04$)" ifadeleri gelmektedir. Öğrencilerin yorumlarında "Sorgulama, karar verme gibi bilişsel becerimi artırdı ($3,88 \pm 1,14$)", "Etkili geri bildirim verebilmemi sağladı ($3,86 \pm 1,00$)", "Sorundan bütün etkilenenleri görmemi ve etkilenen herkese yönelik girişimlerde bulunmamı sağladı ($3,83 \pm 1,06$)", "Yeniden araştırdım ve okudum ($3,82 \pm 1,10$)" ifadelerinin daha düşük ortalama puanına sahip olduğu bulundu. En son sırada yer alan "Kendimi anlamamı kolaylaştırdı ($3,75 \pm 1,12$)" ifadesinin ise en düşük puana sahip olduğu görüldü (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Yansıtıcı Düşünme Yöntemi Değerlendirme Formunda Verdikleri Cevapların Puan Ortalamaları

Yansıtıcı Düşünmenin Kazanımları	X±SS	Min- Max
Sorunu sahiplenmemi ve daha gerçekçi bakmamı sağladı	4,42±3,68	1-5
Etik yönleri ele almamı sağladı	4,00±1,04	1-5
Düşünce ve duygularımı ifademi geliştirdi	3,97±1,04	1-5
Güçlü ve zayıf yanlarımı belirleyerek kendimi tanımamı artırdı	3,96±1,05	1-5
Her deneyimi yeni bir öğrenme durumuna dönüştürdü	3,95±1,07	1-5
Olayları gerekçesiyle ele almamı sağladı	3,94±1,00	1-5
Öğrenme sorumluluğumu üstlenmemi geliştirdi	3,93±1,10	1-5
Eleştirel düşünmemi sağladı	3,92± 1,08	1-5
Sorun çözümede farklı bakış açısı kazandırdı	3,92±1,06	1-5
Eylem planı yapmayı öğrendim	3,90±1,05	1-5
Düşünme ve problem çözme becerim gelişti	3,90±1,04	1-5
Sorgulama, karar verme gibi bilişsel becerimi artırdı	3,88±1,14	1-5
Etkili geri bildirim verebilmemi sağladı	3,86±1,00	1-5
Sorundan bütün etkilenenleri görmemi ve etkilenen herkese yönelik girişimlerde bulunmayı sağladı.	3,83±1,06	1-5
Yeniden araştırdım ve okudum	3,82±1,10	1-5
Kendimi anlamamı kolaylaştırdı	3,75±1,12	1-5

Öğrencilerin %84,3'ü tarafından yansıtıcı düşünme tekniği ile öğrenmenin herhangi olumsuz bir yönü olmadığı belirtilmiştir (Tablo 3). Olumsuz görüş bildirenlerin ifadeleri incelendiğinde ise öğrencilerin; %3,3'ü zaman kaybı yaşadığını, %2,5'i verilen teorik bilgiyi yetersiz bulduğunu, %2,5'i yöntemin kendisine katkı sağlamadığını, %1,7'si uygulamanın stres yaşamaya neden olduğunu, %1,7'si veriyi yetersiz bulduğunu ve % 1,7'si gizlilik açısından yöntemi uygun bulmadığını belirtmiştir. Yansıtıcı düşünme raporlarının tartışılması ile her oturumda belirlenen konular araştırmacılar tarafından değerlendirildiğinde en çok öğrenci anksiyetesi, iletişim sorunları, hastaya etik ilkelere uygun olmayan yaklaşımlar, terminal dönemdeki hastanın bakımı, eleştirel düşünme ve bütüncül yaklaşım konularının ele alındığı görülmüştür. Öğrencilerin rapor oluştururken en çok yaşadıkları olay karşısında eylem planı oluşturma konusunda güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Yansıtıcı Düşünme Yönteminin Olumsuz Yönlerine İlişkin Görüşleri

Olumsuz Yönlerine İlişkin Görüşler	S	%
Olumsuz yanı yoktu	102	84,3
Teorik bilgi yetersizdi	3	2,5
Bana katkısı olmadı	3	2,5
Stres yaşamama neden oldu	2	1,7
Zaman kaybı yaşadım	4	3,3
Veri yetersizdi	2	1,7
Gizlilik açısından uygun bulmadım	2	1,7
Diğer	4	3,2

3. TARTIŞMA

Hemşirelik eğitimi alanında teorik ve uygulamanın birlikte sürdürülmesi esastır. Özellikle klinik öğretim süreci, öğrencinin gerçek anlamda öğrenmesine olanak sağlayan, farklı beklenti ve gereksinimlere sahip bireylerin bulunduğu ve öğrenmeyi etkileyen birçok faktörün bir arada bulunduğu bir sahada gerçekleşmektedir. Bu durum, klinik öğretimi ve eğitimin değerlendirilmesini karmaşık hale getirebilmektedir. Bu karmaşık ortamda etkin öğrenmeyi desteklemek açısından aktif öğrenme yöntemlerine başvurularak öğrenciler desteklenmektedir. Ülkemizde bazı okullarda klinik

eğitimde yansıtıcı düşünme yöntemi kullanılmış olup sonuçları hakkında sınırlı çalışmalar bulunmaktadır (11,12,18,22).

Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin yansıtıcı düşünme yöntemini değerlendirme puan ortalaması 0-10 aralığında olan ölçekte $7,10 \pm 2,25$ olarak belirlenmiştir. Karacabay ve diğerlerinin (2022) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin yansıtıcı düşünme düzeyi değerlendirmesinde puan ortalamasının iyi düzeyde olduğu bildirilmiştir (22). Hemşirelik klinik uygulamasında yansıtıcı düşünme yöntemi uygulamasının incelendiği birkaç çalışmada olumlu bulgular elde edildiği görülmektedir (13, 18).

Öğrencilerin yansıtıcı düşünme sürecine ilişkin kazanımları arasında, hasta bakımında etik yönleri ele alınmasını sağladığı için yansıtıcı düşünme yöntemini faydalı bulmaları dikkati çekmektedir. Tanrikulu ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında klinik eğitimde yansıtıcı düşünme tekniğinin kullanılmasının öğrencilerin karşılaştığı durumları etik açıdan değerlendirmesine olanak sağladığı belirlenmiştir (13). Yine öğrencilerin ele aldıkları durumu/olayı sahiplendikleri ve daha gerçekçi bakış açısı kazandıklarını belirtmeleri, klinik uygulamalarda hasta hemşire arasında bağ kurma amacına yönelik bir bulgu olması bakımından son derece önemli bir kazanım olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmamızda öğrenciler; deneyimlerinin öğrenme durumuna dönüştüğünü, kendi öğrenme sorumluluğunu üstlendiğini, olayların gerekçesini eleştirel düşünmeyi öğrendiklerini belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda eğitim alanında yansıtıcı düşünme tekniğinin kullanılmasının, öğrencilerin deneyimleri yoluyla öğrenmesine, yaptıklarının farkında olmasına, olayların üzerinde düşünmesine ve kendi öğrenmelerinden sorumluluk duymasına olanak sağladığı bildirilmektedir (13,22). Bulgularımız literatür bilgisi ile uyumludur. Klinik öğretimde kazanılan becerilerin mezunların hemşirelik uygulamalarını olumlu etkileyeceği ve bu durumun dolaylı olarak hasta sonuçlarına da yansıtacağı bildirilmektedir (13,23).

Yansıtma yönteminin hemşirelik eğitiminde önemli bir yeri vardır (24). Çünkü klinik eğitimde yansıtma yönteminin kullanılması, öğrencilerin kendi hatalarını fark edip düzeltebilmesini, eleştirel düşünmesi, sorun çözme ve araştırma becerilerini geliştirmesini, olumsuzluklarla baş edebilmesini geliştirmektedir (6,9,10). Bu kazanımlar hemşirelerin çalışma yaşamında ihtiyaç duyulan eğitim sürecinde kazanılması gereken 21. yüzyıl becerilerini karşılamaktadır.

Bu araştırmada yansıtma yönteminin kendini tanımayı artırdığı, düşünce ve duyguların ifade edilmesini geliştirdiği, karar verme becerisini artırdığı, eylem planı yapmayı, etkili geri bildirim vermeyi sağladığı görülmüştür. Cerrahi hemşireliği uygulama dersinde yansıtıcı düşünme uygulamasının değerlendirildiği araştırmada öğrencilerin bakım sürecini kavradıkça mesleki gelişimlerinin ve olumlu ekip iletişimi ile motivasyonlarının arttığı saptanmıştır

Sarıgöl Ordin ve ark. (2018)'nin yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin cerrahi hemşireliği dersinin uygulamasında kaygı duydukları, hasta ve hasta ailesi ile iletişim sorunları yaşandığı ve durumu ağır olan hastaya bakım verirken güçlük yaşadıkları belirlenmiştir (18). Bu anlamda, yansıtıcı düşünme, hemşirelik öğrencilerinin sorunları analiz etmelerine, sorun çözme basamaklarını kullanarak baş etmelerine ve en uygun sonuca ulaşabilmelerine yardım eder. Böylece öğrencilere güçlük yaşadıkları ya da zorlandıkları durumları yeniden değerlendirme olanağı sağlar ve var olan durum sorgulanır (12,17). Tanrikulu ve ark.'nın (2018) öğrencilerin yansıtıcı düşünme tekniğine yönelik görüşlerini inceledikleri çalışmada; bu öğrenme tekniğinin araştırma becerilerini geliştirdiği, ekip üyesi olarak çalışabilmeyi, kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenmeyi, hatalarını fark etmeyi ve karşılaştığı durumları etik açıdan değerlendirmeyi, hemşirelik sürecinde daha analitik ve kritik düşünmesini, problem çözme becerilerini arttırdığı, akran deneyimlerinden de öğrenme sağladığı bildirilmiştir (13).

Yansıtıcı öğrenme uygulamasına yönelik olumsuz görüşler araştırmamızda çok düşük oranlarda bildirilmiş olup uygulamanın stres yarattığı, zaman kaybına yol açtığı, verilen bilginin yetersiz olduğu ve uygulamanın kendisine katkı sağlamadığı şeklinde sıralanmıştır. Yapılan çalışmalarda, yansıtıcı düşünme tekniğinin öğrencilerde anksiyeteye yol açması, sürenin yetersiz olması, sorunların çözülememesi durumunda öğrencilerin kendilerini hayal kırıklığına uğramış hissetmeleri gibi olumsuz etkileri saptanmıştır (13). Hemşirelik ikinci sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme durumlarının incelendiği niteliksel araştırmada yansıtma raporlarına göre uygulamadaki sorunlar anksiyete yaşamak, iletişim güçlükleri ve durumu ağır olan hastanın bakımı olarak tespit edilmiştir. Aynı araştırmada çok az sayıda öğrencinin yansıtma raporlarında eylem planına yer verdiği bildirilmiştir (18).

Araştırmamızda öğrencilerin yansıtıcı düşünme raporları hakkında yapılan tartışmalarda belirlenen konular, en sıklıkla iletişim, etik, terminal dönemdeki hastanın bakımı, eleştirel düşünme ve bütüncül yaklaşım konuları ele alındığı görülmüştür. Öğrencilerin rapor oluştururken en çok eylem plan oluşturma konusunda güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

Tanrıkulu ve ark.'nın hemşirelik öğrencilerinde klinik uygulamalarda kullanılan yansıtıcı düşünme yönteminin sorun çözme becerisine etkisinin incelendiği çalışmada öğrenci raporlarında araştırma, geliştirme, problem çözme, eleştirel düşünme, bütüncül yaklaşım, iletişim ve etik temalarının ortaya çıktığı bildirilmiştir (12). Tanrıkulu ve ark.'nın hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitiminde kullanılan yansıtıcı düşünme tekniğine yönelik görüşlerini inceledikleri bir diğer araştırmada, öğrencilerin genellikle yaşanan duygusal durumları, hasta bakım yönetimini ve ekip üyeleriyle yaşadıkları iletişim sorunlarını tartışma konusu olarak belirledikleri saptanmıştır (13). Sarıgül Ordin ve ark.'nın çalışmasındaki alt temalar ise anksiyete, hasta ve hasta yakınları ile iletişim, durumu ağır olan hastanın bakımı, öğrencilerin mesleki gelişimi, akran eğitimi, öğretim elemanı ile iletişim kurma güçlüğü ve eylem planı olarak bildirilmiştir.

3.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılığı, bir vakıf üniversitesinde öğrenim gören ve Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği uygulama dersi kapsamında klinikte bulunan ikinci sınıf hemşirelik öğrencileri ile yürütülmesidir. Bu nedenle bulgular Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerinin tümüne genellenemez.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, ülkemizde hemşirelik alanında klinik öğretimde yansıtıcı düşünme öğrenme yöntemi uygulamasının sonuçları öğrenci gözünden değerlendirilmiştir. Ülkemizde yansıtıcı düşünme yöntemi kullanımına ait bulguların sınırlı olması nedeni ile önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma bulguları klinik eğitimde yansıtıcı düşünme yönteminin öğrencilerin olumlu kazanımlarını artırdığı yönündedir. Yansıtıcı düşünme tekniğinin öğrencilere daha yararlı olması amacıyla uygulama sürecinin ve uygulama adımlarının uygun yapılandırılması önemlidir. Öğrencilerin konu belirleme ve yansıtıcı düşünme tekniğinin uygulanması konusunda eğitimcilerden daha fazla destek bekledikleri dikkate alınmalıdır. Yansıtıcı düşünme tekniğinin hemşirelik eğitim sisteminde yer alması klinik öğretimde etkin bir öğrenme yöntemi olarak kullanılması önerilebilir sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Atkins, S., & Murphy, K. (1993) Reflection: a review of the literature. *Journal of Advanced Nursing*, 18, 1188–1192.
2. Burton, A. J. (2000). Reflection: Nursing practice and education panacea? *Journal of Advanced Nursing*, 31, 1009-1017.

3. Cadman, K., Clack, E., Lethbridge, Z., Millward, J., Morris, J., & Redwood, R. (2003). Reflection: a casualty of modularisation? *Nurse Education Today*, 23, 11–18.
4. Boyd, E.M., & Fales, A.W. (1983). Reflective learning: key to learning from experience. *Journal of Humanistic Psychology*, 23, 99-117.
5. Pierson, W. (1998). Reflection and nursing education. *Journal of Advanced Nursing*, 27, 165-170.
6. Boutet, I., Vandette, M. P., & Valiquette-Tessier, S.C. (2017). Evaluating the implementation and effectiveness of reflection writing. *The Canadian Journal For The Scholarship of Teaching and Learning*, 8(1), 1-19.
7. Teekman, B. (2000). Exploring reflective thinking in nursing practice. *Journal of Advanced Nursing*, 31, 1125-1135.
8. Tok, Ş. (2008). Fen bilgisi dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına ve fen bilgisi dersine yönelik tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*, 7(3): 557-568.
9. Chong, M. C. (2009). Is reflective practice a useful task for student nurses? *Asian Nursing Research*, 3(3): 111-120.
10. Karaöz, S. (2013). Hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirmeye genel bakış: Güçlükler ve öneriler. *DEUHYO ED*, 6(3): 149-158.
11. Mert, H., Bilik, Ö., Sarı, Y.H. & Üstün B. (2011). Bir öğrenme deneyimi: Refleksin (Reflection), *DEUHYO ED*, 4(2): 89-93.
12. Tanrikulu, F., Erol, F., & Dikmen, Y. (2016). Hemşirelik öğrencilerinde klinik uygulamalarda kullanılan refleksin yönteminin problem çözme becerisine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4931-4943. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/4191>
13. Tanrikulu, F., Filiz, N. Y., Gündoğdu, H., Erol, F. ve Dikmen, Y. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitiminde kullanılan yansıtıcı düşünme tekniğine yönelik görüşlerinin incelenmesi, *Sted*, 27(3), 197-204.
14. Smith, A. & Jack, K. (2005). Reflective practice: a meaningful task for students. *Nursing Standard*, 19(26): 33-37.
15. MacLaren, J. A., Woods, M., Smith, J., Gilbert, J., Dlomo, C. & Villar-Hauser, L. (2001). Reflecting on your expert practice. *Nursing Times*, 98(9): 38-39.
16. Gustafsson, C., & Fagerberg, I. (2004). Reflection, the way to professional development? *Journal of Clinical Nursing*, 13, 271–280.
17. Ulvestad, I. (2016). Nursing students' knowledge-based reflections in psychiatric clinical practice. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6(2), 86-95.
18. Sarıgöl Ordin, Y., Bilik, Ö., Turhan Damar, H. ve Çelik, B. (2018). Cerrahi kliniklerdeki hemşirelik öğrencilerinin yansıtma raporlarından elde edilen öğrenme deneyimleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 106-120. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/enad/issue/40655/489477>
19. Culha, İ. (2019). Active learning methods used in nursing education. *Journal of Pedagogical Research*, 3(2), 7486.
20. McCarthy B, Murphy S. (2008). Assessing undergraduate nursing students in clinical practice: do preceptors use assessment strategies?. *Nurse Education Today*. 28(3): 301-313.
21. Silvia B, Valerio D, Lorenza G. (2012). The reflective journal: A tool for enhancing experience-based learning in nursing students in clinical practice. *Journal of Nursing Education and Practice*. 3(3): 102-111.
22. Karacabay, K. , Savcı, A. & Öztürk, B. (2022). Cerrahi hastalıkları hemşireliği dersi alan öğrencilerin kendi kendine öğrenme, klinik karar verme ve yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi . *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi* , 10 (2) , 667-680 . DOI: 10.33715/inonusaglik.1036039
23. Örs, M. (2018). The self-directed learning readiness level of the undergraduate students of midwife and nurse in terms of sustainability in nursing and midwifery education. *Sustainability*, 10, 1-14.
24. Rolfe, G. (2014). Rethinking reflective education: what would Dewey have done? *Nurse Education Today*, 34, 1179–1183.